

УДК 72.01

Швець Є.В.,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА МЕДИН НА ПРИКЛАДІ КАСБИ АЛЖИРУ

Зроблено огляд світових тенденцій щодо становлення та трансформації історичного середовища медин і зокрема Касби міста Алжир. Розглянуто основні проблеми формування їх простору і питання щодо їх збереження.

Ключові слова: збереження, становлення, трансформація, медина, касба, місто, ідентичність.

В умовах швидкого економічного розвитку, зростання чисельності населення, зростаючих потреб людства і зміни способу життя, більшість медин в арабо-ісламському світі зазнає проблем пов'язаних з становленням та трансформацією власного міського середовища. Серед основних проблем формування простору медин, як історичних міст, можна також виділити - наявність архітектурних дисонансів, питання якості міського середовища, які спричинені зміною історичних етапів, зокрема питання збереження ознак національної ідентичності [1,2].

Слово "медина", арабською, означає місто, стандартне соціальне об'єднання, ексклюзивний ареал проживання, модель для консолідації осілого способу життя. Вона була функціонально відкрита для оточуючих поселень, які забезпечували її своєю їжею і торгівлею, що підтримувала її матеріально, незважаючи на укріплюючі вали та брами, що закривали її та охороняли від загрози вторгнення. У її стінах формувалося динамічне соціальне середовище, якому впродовж багатьох років вдалося знайти свою ідентичність і відобразити свої традиції через літературну та художню творчість, а також через архітектуру та ремесла [9].

На сьогодні у такому закритому місті вже немає сенсу. Глобалізація економіки, інтернаціоналізація торгівлі та розповсюдження комп'ютерних технологій у всіх частинах світу знищили автаркію, поставивши під сумнів традиційні методи виробництва товарів і послуг, і, таким чином традиційне середовище медин. Перетік населення з сільської місцевості до міст, особливо тих, що на узбережжі, призвело до «метрополітичної» моделі зовнішнього розвитку, створення великих дисбалансів і тріщин у суспільствах, швидкість розвитку яких має коріння в епоху ще до існування держав, і особливо держав-націй (як цей термін був визначений в Європі з моменту створення сучасної держави і поділу влади)[9].

В той же час медина пустелі сьогодні знаходяться в повністю занедбаному стані. Їх більше не заселяють і, крім того, вони знаходяться під гострою загрозою опустелювання і нестачі води. Інші ж медина, що стали історичними ядрами, більше не є справжніми містами, але вони існують в соціально-економічних відносинах з сучасними містами, які вирости навколо них - Медина Тунісу, Медина Марракешу, Касба в Алжирі ... або Медина Тріполі (Лівійська Арабська Джамахірія) [9].

Усвідомлення необхідності збереження фрагментів пам'яті цих суспільств зростало поряд з зусиллями відкрити і інтерпретувати минуле краще. Але вибіркова проста реконструкція будівель, яка нехтує демократичною участю жителів Медин, призведе до конфронтації між корінними мешканцями і їх оточенням, між громадянами і архітектурою. Це призведе до дезертирства від свого традиційного середовища у багатьох сім'ях та їх переміщення до околиць сучасного міста.

Збереження медин повинно стати частиною загального плану розширення сучасних міст. Стан будівель, які відновлюються у випадковому порядку, ізолювано, дуже швидко погіршується, або через ризики, пов'язані зі станом навколишнього середовища або через відсутність продуктивного використання. Щоб забезпечити своє виживання і розвиток, медина мають стати продуктивними та "конкурентоспроможними". А після того як їх комерційна мета буде відновлена через місцеве споживання і туризм, вони також мають бути забезпечені школами та коледжами. Саме ці заклади мають грати важливу роль у відродженні традицій і звичаїв, що формують традицію ремесел високої якості, що в іншому випадку можуть бути приреченими на зникнення.

Невід'ємною частиною міського середовища Ісламського Середземноморського регіону є один з видів медин - "касба", що у первинному значенні з арабської перекладається як цитадель. Назва "касба" вживається насамперед у країнах Магрибу. Замки та фортеці історичних міст (наприклад в Алжирі або Сусі) називаються Касбою. У Алжирі ця назва була перенесена на все Старе місто.

ЮНЕСКО називає Касбу Алжиру "унікальною формою медина, або ісламського міста", підкреслюючи її "значний вплив на міське планування у Північній Африці, Андалузії та Південній Сахарі» в XVI і XVII століттях. У 1992 році ця міжнародна організація включила Касбу до свого списку Всесвітньої спадщини, а в 2003 році її було віднесено до сектору захисту через те, що ЮНЕСКО називає "постійною необхідністю запобігання руйнуванню міського середовища [9]."

Касба охоплює 45 гектарів і є прикладом однорідного міського середовища на незвичайній, нерівній місцевості (різниця між максимальною і

мінімальною точками рельєфу - 118 метрів). У її міській структурі домінували короткі вигнуті районні вулиці, що є відмінною рисою "ісламського міста" — проблемного будівництва на думку європейських істориків, що нещодавно було серйозно переосмислено. Джанет Абу Лугход, найбільш переконливий критик цієї концепції, стверджує, однак, що Іслам сформував соціальні, політичні і правові інститути, а через них, і міста. Вона зазначила, що гендерна сегрегація була найважливішим питанням, і, заохочуючи її, Іслам структурував міський простір і поділив місця та функції [4]. Якщо зобразити це схематично, в традиційному ісламському місті, громадські простори та вулиці, належали чоловікам, а простори домівок — жінкам. Гендер базувався на поділі територій, що запобігав фізичному контакту і зводив життя жінок до простору своїх будинків [4]. Приватність, таким чином, стала провідним чинником і призвела до появи внутрішньої домашньої архітектури. Незалежно від рівня доходів сім'ї або розміру будівлі, будинки Касби були організовані навколо внутрішнього двору, оточеного аркадами. Це був "центр", дійсно "головний зал", місце для праці та відпочинку жінок, для дитячих ігор. Деякі будинки тут мали фонтани з водою, що надходила з акведуків у різьблені джерела з пагорбів навколо Алжиру [6].

На сьогоднішній день показники щільності населення деяких районів Касби досягають 4000 чоловік на 1 гектар і є одними з найвищих показників щільності в світі. Детальний аналіз цих цифр виявив, що такі високі показники створила "система оренди". Ця система була введена в Касбі наприкінці 60-х років, коли мігранти з села переповнили місто Алжир в пошуках роботи та домівки. У ті часи корінні жителі Касби переїхали до сучасних будинків, які залишили французи після поразки у війні. А в тих будинках, які раніше займала одна сім'я, кожна кімната тепер здавалася в оренду різним сім'ям. З цього часу більшість будинків поступово змінилися на "систему одних спальних кімнат", де кожна кімната вміщувала від 5 до 7 жильців. Інший феномен, який навіть сьогодні сприяє такій великій щільності — це привабливість, яку Касба як "транзитний центр" пропонує більшості спекулянтів, які бачать житлове будівництво в Касбі як крок вперед до користування новим суспільним житловим будівництвом і не вагаються додавати кімнати на терасах та ділити самостійно простір будинків. Сьогодні разом з понад 80 000 бідних жителів, та з приблизно 12 мешканцями в одній кімнаті, Касба перетворилася на найбільші міські нетрі столиці [5].

Внаслідок цього, та міська структура, яка не була спроектована та розрахована для такої перенаселеності, знаходиться під загрозою руйнування. Послідовний процес, який слід розпочати з систематичної ідентифікації реального статусу володіння кожної будівлі однозначно допоможе

ідентифікувати більшість спекулянтів. Крім того, дуже важливо відмовляти усім можливим новим прибульцям в пошуках кімнати у новій масі програм щодо житлового будівництва шляхом того щоб покласти край процесу відновлення перифірійних будинків (пербудов).

Рішення мають бути спричинені самою Касбою, де реконструкція зруйнованих будівель настільки ж прийнятна, як і будівництво нового житла на вільних землях за її межами та це рішення може легко сприяти прогресивному відновленню на місці. У додаток до проблеми руйнування житла та цих колапсів, в Касбі зникли багато традиційних суспільних послуг та діяльностей. Деякі традиційні ремесла складно виживають і їхня регенерація дуже важлива для цієї медини щоб збагатити її економічне та соціальне процвітання. Тому, підтримка історичних структур через інтеграцію цих діяльностей не тільки створить роботу для жителів, але й також забезпечить розповсюдження деяких зникаючих ремесел та видів майстерності [5].

На сьогоднішній день в умовах швидкого економічного розвитку, зростання населення в світі та взагалі людських потреб, більшість історичних районів міст у всьому світі потребують корекції та адаптації до сучасних потреб та змін. До числа цих районів відноситься і історичне середовище медин, та зокрема Касби. Старе Ісламське місто потребує реконструкції та серйозних містобудівних рішень. Отже вирішення питання реконструкції та відновлення багатьох медин є досить складним та потребує комплексу послідовних кроків, які повинні стати частиною загального плану розширення сучасних міст, що формуються навколо історичних ядер. Хоча вони на сьогодні є притулком для значної кількості людей, існує велика необхідність щоб вони функціонували як культурний центр міста та відповідали міжнародним нормам культурного туризму.

Література

1. Черкес Б. С. Національна ідентичність в архітектурі міста: Монографія. – Л: Видавництво НУ«ЛП» 2008. – 268 с.
2. Товбич В.В. Методологічні основи формування і розвитку архітектурної діяльності [Текст]: автореферат дис. д-ра архіт.: 18.00.01 / В. В. Товбич; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. - Київ: [б. в.], 2014. – 40 с.
3. Швець Є. В. Особливості розвитку мультикультурних міст в умовах постколоніальних трансформацій. / Швець Є. В. // Сучасні проблеми архітектури та містобудування – К.: КНУБА, 2013 –№32 – С. 278-281.
4. Janet L. A. The Islamic City -Historic Myth, Islamic Essence, and Contemporary Relevance," / Janet L. – IJMES 19, no. 2, 1987, 162-164.

5. Petruccioli A., Vadini E., Micara L. The Mediterranean medina. International Seminar /Petruccioli A., Vadini E., Micara L.- Italy, 2006 — p. 570
6. Çelik Z. Urban Forms and Colonial Confrontations: Algiers Under French Rule/ Çelik Z. – С.: University of California Press, 2004. – 245 p.
7. Ravereau, A. - La Casbah d'Alger, et le site créa la ville./ Ravereau, A. –Paris: Sindbad, 1989, p. 134
8. Werner L. The Casbah of Algiers: Endangered ark/ Werner L. Magazine AW 2014 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.aramcoworld.com/issue/201401/the.casbah.of.algiers.endangered.ark.htm>
9. UNESCO. Medinas: Selective Safeguarding of Traditional Habitat. The World Heritage Newsletter №9, 1995 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://portal.unesco.org/culture/es/file_download.php/3e14cf4c9202cf4efa37a11a6e2135a0Newsletter+no9.htm

Аннотация

Обзор мировых тенденций по становлению и трансформации исторической среды медин и в частности Касбы города Алжир. Рассмотрены основные проблемы формирования их пространства и вопросы относительно их сохранения.

Ключевые слова: сохранение, становление, трансформация, медина, Касба, город, идентичность.

Annotation

Review of global trends in the formation and transformation of the historic environment of medina, and, in particular, of the Casbah of Algiers. The main problems of the formation of space and issues about their conservation.

Keywords: conservation, formation, transformation, medina, Casbah, city identity.